

GRAFTOMBE VAN DE KAPUCIJNEN IN BRNO

U bevindt zich in het klooster van de minderbroeders kapucijnen. Deze christelijke gemeenschap, die tot de Rooms-Katholieke kerk behoort, laat zich inspireren door het leven van de Italiaanse heilige Franciscus van Assisi (1182–1226).

De wortels van de orde van de kapucijnen liggen in het Italiaanse Umbrië van de 16e eeuw. Van hieruit verspreidden de kapucijnen zich geleidelijk aan over de hele wereld. In 1599 kwamen ze ook naar de Tsjechische landen, waar ze in Praag hun eerste klooster stichtten. In Brno zijn ze aanwezig sinds 1604.

In totaal woont er een veertigtal monniken in de vijf verschillende Tsjechische kloosters, waaronder in Brno.

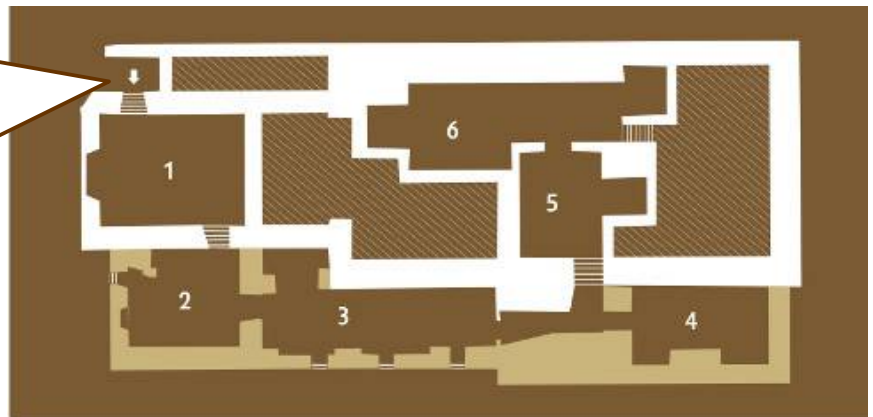
Graftombe van de kapucijnen

Tussen 1656 en 1784 werden in de tombe **broeders en weldoeners van de orde begraven**. Het ingenieuze ventilatiesysteem waarmee de crypte eeuwenlang werd geventileerd, zorgde ervoor dat de lichamen op **natuurlijke wijze gemummificeerd** werden. Meer dan 150 kapucijnen en rond de vijftig weldoeners vonden hier hun laatste rustplaats.

De graftombe **getuigt op een bijzondere manier van de geschiedenis van de orde van de kapucijnen**. De broeders hebben de tombe opengesteld voor publiek **als herinnering aan onze menselijke vergankelijkheid – memento mori**. De plaats wordt al meer dan 170 jaar lang bezocht.

TU FUI, EGO ERIS

Het Latijnse opschrift boven de ingang van de kapel **Tu fui ego eris** betekent **Wat jij bent, was ik; wat ik ben, word jij**. Een herinnering aan de eendigheid van ons bestaan hier op aarde.

KAPEL

1 U hebt zojuist de kapel betreden, die in 1656 werd ingewijd en oorspronkelijk door de kapucijnen werd gebruikt als plaats om te bidden. Sinds 1872 staat hier de kist van **baron Franz von der Trenck**, aanvoerder van de pandoeren (middenin de kapel). En in de vorige eeuw werd het reliekschrijn van de christelijke **Clementiana** hier vanuit de kerk overgeplaatst (op het altaar bij de muur).

Baron Franz von der Trenck (1711–1749)

Vanwege zijn opvliegende, onvoorspelbare en eerzuchtige karakter werd hij **de duivelse Trenck** genoemd. Hij voerde het bevel over een leger van vijfduizend pandoeren, dat berucht was om zijn wreedheid. Hoewel hij in dienst stond van de Oostenrijkse keizerin Maria Theresia, boezemden hij en zijn pandoeren ook het keizerlijke hof in Wenen angst in en maakten er veel vijanden.

En wat heeft deze door talloze legendes omhulde strijder met de kapucijnen te maken? Ze ontmoetten elkaar in de vesting Špilberk – **baron von der Trenck als ter dood veroordeelde gevangene, en een kapucijner broeder als biechtvader.** In de kroniek van de kapucijnen staat opgetekend dat hij tijdens zijn gevangenschap gewetenswroeging kreeg en **spijt kreeg van zijn losbandige leven.** Hij schonk daarom een deel van zijn bezit aan goede doelen en sprak de wens uit om hier, in de graftombe, begraven te worden.

Barok reliekschrijn van de christelijke Clementiana

Haar overblijfselen, die werden aangetroffen in de catacomben van Rome, werden in 1754 aan de broeders geschonken door meester-schoorsteenveger Donatus Barnabas Orelli. Destijds geloofde men dat de mensen uit deze catacomben christelijke martelaars waren. Hun overblijfselen werden daarom vereerd als relikwieën van heiligen. “Onze” Clementiana had hier in de kerk zelfs haar eigen altaar. Na verloop van tijd ging de kerk de verering van deze vrijwel onbekende “heilige lichamen” met andere ogen bekijken en werden ze soms ook op gevoelige wijze uit de kerken verwijderd. Over Clementiana kunnen we alleen met zekerheid stellen dat ze in de 4e-5e eeuw leefde, het christelijk geloof aanhing en overleed toen ze veertig jaar oud was.

EXPOSITIE ARS MORIENDI

2

Via de treden van de kapel bent u de 17e eeuw binnengetreden. U wordt hier omringd door **barokke fresco’s**, die op kunstige wijze werden vervaardigd door (waarschijnlijk) een van de kapucijner broeders. De originelen bevinden zich in de burchtwijk Hradčany in Praag, in de graftombe van bedevaartsoord Loreta, dat eeuwenlang onder het geestelijk beheer van de kapucijnen viel.

De fresco’s tonen de **vergankelijkheid van het menselijk bestaan en ons handelen.** Ook de hoop, die wordt afgebeeld in het tafereel van de opstanding van Lazarus, maakt echter onderdeel uit van de compositie.

De triomf van de dood: Dit fresco is de eerste schildering die men ziet als men de graftombe van Loreta betreedt. Het toont een triomferend geraamte, dat een boog spant en op ons, de bezoeker, richt. Wij zijn nu kandidaten voor de dood.

Chronos: De figuur Chronos is een personificatie van de tijd. Met zijn zeis slaat hij symbolen van het menselijk handelen neer. Zo wijst hij erop dat ook dat wat wij doen slechts vergankelijk is.

De opstanding van Lazarus: Dit fresco toont Gods liefde, die sterker is dan de dood; een liefde die de dood overwon en de poort van de eeuwigheid voor ons opende. Met dit tafereel zijn deze woorden van Jezus Christus verbonden: “Ik ben de opstanding en het leven... En een ieder, die leeft en in mij gelooft, zal in eeuwigheid niet sterven.”

In het midden van de zaal ziet u een fresco van een **skelet** dat een boog met drie pijlen spant. Dit is een allegorie voor massale sterfte, bijvoorbeeld in tijden van oorlog.

Ernaast bevindt zich een schildering van de **engel van het laatste oordeel.** Zij die kwaad verrichtten, zullen eeuwige kwelling verkrijgen, maar de rechtvaardigen krijgen het eeuwige leven.

DE FAMILIE GRIMM

Hier ligt de **beroemde familie van bouwmeesters en architecten** begraven die niet uit de geschiedenis van het convent van Brno weg te denken is. Ze onderhielden niet alleen op **arbeidsgebied, maar vooral ook op het vriendschappelijk** vlak relaties met de kapucij-nengemeenschap. Twee zonen van Moritz Grimm traden zelfs tot de orde van de kapucij-nen toe.

Moritz Grimm (1669–1757) hielp de kapucijnen met reparatiewerkzaamheden aan het klooster en breidde de ruimtes van de graftombe uit. Hij werkte ook voor de orde van de minorieten en had een aandeel in de bouw van belangrijke gebouwen in de stad.

Franz Anton Grimm (1710–1784) droeg bij tot de verbouwing van de kapucijnenkerk en de uitbreiding van het klooster met de vleugel aan straatzijde. Ook betaalde hij de kosten voor de vervaardiging van vijf beelden van heilige franciscanen en kapucijnen, die tot op de dag van vandaag het terras voor de toegang tot de kerk sieren. Hij was een erkend en veelgevraagd architect.

Unieke collectie barokke doodskisten

Dankzij de ingenieuze ventilatie is in de graf-tombe een unieke hoeveelheid houten doodskisten uit de 18e eeuw bewaard gebleven. De deksels ervan ziet u aan de muren om u heen hangen. De meeste kisten zijn vervaardigd uit eikenhout, sommige uit grenenhout, en gedecoreerd met handgemaakte olieschilder-ingen. Het meest voorkomende motief is de gekruisigde Chris-tus, die de hoop op opstan-ding uitdrukt, en verder ook planten, granaat-appels en schedels met gekruiste botten.

Het beeld van de engel wijst naar het Latijnse opschrift *Sic transit gloria mundi*, dat **Zo vergaat 's werelds roem** betekent.

GRAFTOMBE VAN DE WELDOENERS

Met de kapucijngemeenschap waren ook **andere bijzondere mensen** verbonden, die de broeders tot in de dood wilden blijven volgen. In dit deel van de tombe liggen bijvoorbeeld de **graaf en gravin van Vrbno** begraven, eigenaars van een landgoed in Noord-Moravië. Hun grootvader financierde de bouw van een kapucijnenklooster in het stadje Fulnek, terwijl twee navolgende generaties van Vrbno de broeders verder bleven ondersteunen.

Ook **generaal Sinzendorf** (1627–1695), de commandant van de vesting Špilberk in Brno, en **Leopold Sak van Bohuňovice** († 1725), **gouverneur** van de provincie Olomouc.

Het geslacht Sinzendorf was de kapucijnen buitengewoon goed-gunstig gezind. Zij waren o.a. eigenaar van de burcht Veverí en het daarmee verbonden landgoed in de buurt van Brno. In de tombe liggen de echtelieden **Isabella** (1658–1719) en **Johann Weikard** (1656–1715) von Sinzendorf begraven, en zelfs twee van hun drie kinderen: **Maria Elisabeth** (1697–1758) en **Prosper Anton** (1700–1756). De kroniek van de kapucijnen vermeldt Maria Elisabeth als “gulle schenkster” en Prosper Anton als “bij-zondere beschermheer van de orde”.

Burcht Veverí

BARNABAS ORELLI

5 U hebt waarschijnlijk al gemerkt dat de afzonderlijke zalen van de tombe **verschillen in hoogte**. Dit komt doordat het kloostercomplex werd aangelegd op de percelen van negen patriciërshuizen, die opgekocht en vervolgens afgebroken werden. De kelders ervan werden echter behouden en dienden voor de aanleg van het souterrain. Met enige overdrijving kunnen we stellen dat u zich nu tussen **twee tijdperken in bevindt**: onder uw voeten heeft u de fundering van renaissancistische huizen en boven uw hoofd de barokke kapucijner kerk.

Onder de trap ligt **Barnabas Orelli** († 1757) begraven, die meester-schoorsteenveger was en de gulste weldoener van de plaatselijke kapucijngemeenschap. Ook hielp hij met de aanpak van praktische zaken rond het gebruik van het klooster.

In de grote **bakstenen tombe** links in de hoek liggen de overblijfselen van de lichamen die in de loop der tijd uiteen zijn gevallen in de graftombe. Hier bevinden zich bijvoorbeeld de overblijfselen van de al genoemde Maria Elisabeth von Sinzendorf en haar vader Johann Weikard.

GRAFTOMBE VAN DE KAPUCIJNER BROEDERS

De **wijze van begraven** van de kapucijnen was **zeer eenvoudig** en was een afspiegeling van hun fundamentele charisma: armoede. Een overleden broeder werd, gekleed in zijn pij, in een eikenhouten kist met uitschuifbare bodem gelegd en na de ceremonie in de kerk naar de graftombe gedragen (over de trap die naast het kruis te zien is). Hier werd hij op de kale grond neergelegd met alleen stenen of bakstenen onder zijn hoofd.

De broeders werden zonder grafsteen begraven en allemaal op dezelfde manier. Alleen degenen die meer dan 50 jaar binnen de orde hadden doorgebracht, hadden na hun dood recht op een klein privilege: ze werden begraven met een **eenvoudig houten kruis** (zie de broeder rechts). Desondanks houden de kapucijnen tot op heden zeer nauwkeurig een boek van hun overledenen bij en bidden iedere dag tijdens het middaguur voor de broeder wier overlijden op die dag valt. De overledenen blijven zo aanwezig in de gebeden van hun levende medebroeders en **vormen nog altijd één gemeenschap**.

Net als alle andere christenen zien ook de kapucijnen **de dood uitsluitend als een toegangspoort** tot God. De heilige Franciscus van Assisi noemde de dood zelfs “mijn zuster”.

DANKWOORD

Wij danken u hartelijk voor uw bezoek en wensen u kracht toe om **goede en belangrijke zaken niet uit te stellen tot later**. Want, zoals men zegt, ons leven is “als een kwetsbare luchtbel; het verdwijnt, gaat weg en sterft al terwijl we nauwelijks het levenslicht hebben gezien”.

P. S. Gelieve deze gids weer terug te brengen naar de kassa. Hartelijk dank.

